

Εισαγωγικό σημείωμα

Τι μπορεί να σήμαινε το να είσαι κόρη του Στάλιν, το να κουβαλάς το φορτίο αυτού του ονόματος ακατάπαυστα και εφ' όρου ζωής; Στην ΕΣΣΔ ο Στάλιν ήταν ένας μύθος. Ήταν ο βοζντ, ο υπέρτατος ηγέτης που μετέτρεψε τη Σοβιετική Ένωση σε υπερδύναμη και κέρδισε τον πόλεμο ενάντια στους Γερμανούς. Από τη σκοπιά των Σοβιετικών θυμάτων του ωστόσο ήταν ο υπεύθυνος για τον Τρόμο και για τα διαβόητα γκουλάκ. Στη Δύση δαιμονοποιήθηκε ευρέως ως ένας από τους πιο βάνανους δικτάτορες του κόσμου. Η Σβετλάνα Αλιλούγεβα, όσο και να προσπαθούσε, δε θα μπορούσε ποτέ να ξεφύγει από τη σκιά του Στάλιν. Όπως έλεγε η ίδια με παράπονο: «Όπου κι αν πάω, είτε στην Αυστραλία είτε σε κάποιο νησί, θα είμαι πάντα η πολιτική κρατούμενος του ονόματος του πατέρα μου».¹

Η ζωή της στην ΕΣΣΔ ήταν αφάνταστα οδυνηρή. Η μητέρα της Ναντιέζντα Αλιλούγεβα αυτοκτόνησε όταν η Σβετλάνα ήταν μόλις εξίμισι ετών. Κατά τη διάρκεια των εκκαθαρίσεων του Μεγάλου Τρόμου, στα τέλη της δεκαετίας του 1930, ο Στάλιν δε φείσθηκε της ζωής των συγγενών του. Οι αγαπημένοι της θείοι Μαρία και Αλεξάντερ Σβανίτζε, ο αδελφός και η νύφη της πρώτης συζύγου του Στάλιν, συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν ως εχθροί του λαού· ο γιος τους Τζόνικ, ο παιδικός σύντροφός της στο παιχνίδι, εξαφανίστηκε. Ο θείος Στανισλάβ Ρέντενς, ο σύζυγος της αδελφής της μητέρας της, της Άννα, εκτελέστηκε. Ο θείος Πάβελ, ο αδελφός της μητέρας της, πέθανε από καρδιακή προσβολή που προκλήθηκε από σοκ. Μόλις η Σβετλάνα έκλεισε τα δεκαεπτά της χρόνια, ο πατέρας της καταδίκασε τον πρώτο της έρωτα, τον Αλεξέι Κάπλερ, σε δέκα χρόνια κάθειρξη στα γκουλάκ. Το 1943 οι ναζί σκότωσαν, σε στρατόπεδο αιχμαλώτων πολέμου, τον ετεροθαλή αδελφό της Γιάκοφ. Το 1947 και το 1948, κατά τη διάρκεια του κύματος καταστολής που έγινε γνωστό ως Αντικομμουνιστική Εκστρατεία, η αδελφή της μητέρας της Άννα και η χήρα του Πάβελ Ζένια καταδικάστηκαν σε επτά χρόνια εγκλεισμού στην απομόνωση. Η κόρη της Ζένια, η Κίρα, φυλακίστηκε και έπειτα εξορίστηκε.

Μετά τον θάνατο του πατέρα της το 1953 οι τραγωδίες συνεχίστηκαν. Ο μεγαλύτερος αδελφός της Βασίλι συνελήφθη, για να πεθάνει τελικά από αλκοολισμό το 1962. Οι διανοούμενοι φίλοι της στα μέσα της δεκαετίας του 1960 στάλθηκαν σε στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας. Όταν η Σβετλάνα επιτέλους βρήκε την αγάπη και τη γαλήνη, στη σχέση της με έναν άντρα που λεγόταν Μπρατζές Σινγκ, της επιβλήθηκε επίσημη απαγόρευση να τον παντρευτεί όσο αυτός βρισκόταν εν ζωή, αν και της χορηγήθηκε επίσημη άδεια να μεταφέρει την τέφρα του στην πατρίδα του, την Ινδία.

Στα μέσα της ζωής της, σε ηλικία σαράντα ενός ετών, η Σβετλάνα Αλιλούγεβα αποφάσισε, παρορμητικά, να αποσκιρτήσει. Αργά το απόγευμα της 6ης Μαρτίου 1967 πέρασε το κατώφλι της αμερικανικής πρεσβείας στο Νέο Δελχί και ζήτησε άσυλο. Ήθελε να ξεφύγει από το παρελθόν της και να αναζητήσει την ελευθερία που της αρνούνταν στη Σοβιετική Ένωση, όπου, σύμφωνα με τα λεγόμενά της, της συμπεριφέρονταν σαν να αποτελούσε κρατικό περιουσιακό στοιχείο. Το υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ αρχικά αρνήθηκε να της επιτρέψει την είσοδο στις Ηνωμένες Πολιτείες, από φόβο αποσταθεροποίησης των αμερικανοσοβιετικών σχέσεων. Η Σβετλάνα παρέμεινε στην Ελβετία, καθώς οι διπλωμάτες αναζητούσαν κάποια χώρα να τη δεχτεί.

Όταν τελικά της επιτράπηκε η είσοδος στις Ηνωμένες Πολιτείες, με τουριστική βίζα, οι Αμερικανοί τη χαιρέτισαν ως τον πιο διάσημο αποστάτη που είχε ποτέ εγκαταλείψει την ΕΣΣΔ. Σύντομα έγινε η εκατομμυριούχος αποστάτρια – το *Είκοσι επιστολές σε έναν φίλο* [*Twenty Letters to a Friend*], η αυτοβιογραφία που είχε γράψει το 1963 και που είχε πάρει μαζί της εγκαταλείποντας την ΕΣΣΔ, αγοράστηκε για 1,5 εκατομμύριο δολάρια. Όμως η Σβετλάνα δεν κατανοούσε την έννοια του χρήματος· χάρισε μεγάλο μέρος των χρημάτων και γρήγορα έχασε τα υπόλοιπα, πέφτοντας θύμα της επιτήδειας Ολγκιβάννα Ράιτ, της χήρας του Φρανκ Λούντ Ράιτ, η οποία την παρέσυρε να παντρευτεί τον Γουέσλυ Πίτερς, τον επικεφαλής αρχιτέκτονα του Ιδρύματος Ταλιέσιν του Ράιτ. Σε ηλικία σαράντα πέντε ετών η Αλιλούγεβα γέννησε την Όλγκα Πίτερς. Η κόρη της υπήρξε μια παρηγοριά. Εγκαταλείποντας τη Σοβιετική Ένωση, η Σβετλάνα είχε εγκαταλείψει και τον είκοσι ενός ετών γιο της Γιόσεφ και τη δεκαεξάχρονη κόρη της Κάτια. Οι ραδιουργίες της Κα Γκε Μπε την εμπόδισαν να επικοινωνήσει μαζί τους τα επόμενα δεκαπέντε χρόνια.

Το λακωνικό χιούμορ της βοηθούσε. Μπορούσε, ας πούμε, να πει: «Έχω πάψει να βαυκαλιζομαι ότι μπορώ να απαλλαγώ από την ταμπέλα “Η κόρη του Στάλιν”. [...] Δεν μπορείς να κλαις τη μοίρα σου, αν και την κλαίω όσον αφορά το ότι η μητέρα μου δεν παντρεύτηκε ξυλουργό».² Τα περισσότερα από τα σαράντα τέσσερα χρόνια της στη Δύση τα πέρασε σαν νομάδα, καθώς μετα-

κόμισε πάνω από τριάντα φορές – έφτασε ακόμη και να επιστρέψει για κάποιιο διάστημα στη Σοβιετική Ένωση.

Την αποκάλεσαν ανισόρροπη. Ο ιστορικός Ρόμπερτ Τάκερ σχολίασε ότι «παρ' όλες τις διαφορές της με τον πατέρα της, από κάποια άποψη του έμοιαζε».³ Κι όμως, έμοιαζε εκπληκτικά λίγο στον πατέρα της. Δεν πίστευε στη βία. Είχε την αντοχή και την προσαρμοστικότητα του ανθρώπου που ξέρει να ρισκάρει, αταλάντευτη αγάπη για τη ζωή και μια απροσδόκητη αισιοδοξία, παρά το γεγονός ότι γνώρισε τις κτηνωδίες του 20ού αιώνα με τον πιο σπαραξικό τρόπο, βιώνοντας έτσι μια ζοφερή ανθρώπινη κατάσταση που λίγοι άνθρωποι αναγκάζονται ποτέ να αντιμετωπίσουν. Βρέθηκε στη μέση της ψυχροπολεμικής σύγκρουσης μεταξύ Ανατολής και Δύσης, και δεν της φέρθηκε καλά ούτε η μία ούτε η άλλη πλευρά. Αναγκαστικά έπρεπε να μάθει λίγο λίγο πώς λειτουργούσε η Δύση. Η ιστορία αυτής της μαθητείας της γοητεύει, αλλά και συχνά προκαλεί θλίψη.

Η Αλιλούγεβα δυσκολευόταν να εξηγήσει τη συμπεριφορά του πατέρα της όσο και οποιοσδήποτε άλλος. Η στάση της απέναντι στον Στάλιν ήταν αντιφατική. Καταδίκασε απερίφραστα τα εγκλήματά του, αλλά τον έβλεπε και ως τον πατέρα των παιδικών της αναμνήσεων, ο οποίος την περιέβαλλε με αγάπη – ώσπου της τη στέρησε. Η Σβετλάνα κατέβαλλε φιλότιμες προσπάθειες –αλλά μόνο εν μέρει τα κατάφερε– να κατανοήσει τα κίνητρα των βάνουσων πολιτικών του. «Δεν πιστεύω ότι υπέφερε ποτέ από τύψεις· δε νομίζω ότι τις ήξερε από πρώτο χέρι. Αλλά ούτε ευτυχισμένος υπήρξε – ένας άνθρωπος που εκπλήρωσε τις υπέρτατες επιθυμίες του σκοτώνοντας πολλούς, τσακίζοντας άλλους και κερδίζοντας τον θαυμασμό κάποιων».⁴

Πάντως η Αλιλούγεβα επισήμαινε ότι το να απορρίπτει κανείς ολοκληρωτικά τον πατέρα της ως τέρας συνιστά σοβαρό σφάλμα. Το ερώτημα είναι τι συμβαίνει σε ένα ανθρώπινο ον στην ιδιωτική του ζωή και στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου πολιτικού συστήματος το οποίο επιβάλλει μια τέτοια ιστορική πραγματικότητα. Η Σβετλάνα δεν έπαψε να επιμένει ότι ο πατέρας της δεν υπήρξε ποτέ ο μοναδικός αυτουργός: Είχε χιλιάδες συνεργούς.

Η Σβετλάνα Αλιλούγεβα φανταζόταν ότι στη Δύση θα μπορούσε να οικοδομήσει μια ιδιωτική ζωή ως συγγραφέας και να βρει κάποιον με τον οποίο θα μπορούσε να τη μοιράζεται. Αγωνίστηκε θαρραλέα για να πραγματοποιήσει το όνειρό της, αλλά τελικά θεώρησε τον εαυτό της αποτυχημένο, αν και άλλοι δεν είναι τόσο βέβαιοι γι' αυτό. Και μόνο το γεγονός ότι επιβίωσε είναι εκπληκτικό.

Πρόλογος

Η ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

Στις 7:00 μ.μ. της 6ης Μαρτίου 1967 ένα ταξί σταμάτησε μπροστά στις ανοιχτές πύλες της αμερικανικής πρεσβείας στη λεωφόρο Σαντιπάθ στο Νέο Δελχί. Το όχημα, υπό το άγρυπνο βλέμμα του Ινδού αστυνομικού φρουρού, προχώρησε αργά προς τον κυκλικό δρόμο μπροστά στην είσοδο του κτιρίου. Η επιβάτιδα που καθόταν στο πίσω κάθισμα κοίταξε τη μεγάλη κυκλική πισίνα που αντανakλούσε γαλήνια το τελευταίο φως της μέρας. Μερικές πάπιες και χήνες έπλεαν ακόμη ανάμεσα στους υδάτινους πίδακες που ξεπηδούσαν από την επιφάνειά της. Οι εξωτερικοί τοίχοι της πρεσβείας ήταν κατασκευασμένοι από διάτρητα τσιμεντένια μπλοκ, που προσέδιδαν στο κτίριο μια ανάλαφρη, αέρινη όψη. Η επιβάτιδα πρόσεξε πόσο διέφερε αυτό το οικοδόμημα από την παγερά αδιάφορη επισημότητα της σοβιετικής πρεσβείας, από την οποία είχε ξεκινήσει πριν από λίγα λεπτά. Αυτή λοιπόν ήταν η Αμερική.

Η Σβετλάνα Αλιλούγεβα ανέβηκε την πλατιά σκάλα και κοίταξε επίμονα τον αμερικανικό αετό που ήταν ενσωματωμένος στη γυάλινη πόρτα. Όλες οι σημαντικές αποφάσεις της ζωής της είχαν ληφθεί εσπευσμένα. Ήξερε ότι μόλις περνούσε αυτό το κατώφλι η παλιά της ζωή θα τελείωνε οριστικά. Δεν είχε καμία αμφιβολία ότι σύντομα θα έπεφτε βαριά πάνω της η οργή του Κρεμλίνου. Δεν την ένοιαζε. Αλλά ήταν και τρομοκρατημένη. Είχε πάρει την πιο σημαντική απόφαση της ζωής της: είχε δραπετεύσει, αλλά δεν είχε την παραμικρή ιδέα πού πήγαινε. Δε δίστασε. Σφίγγοντας στην παλάμη της τη λαβή της μικρής της βαλίτσας, χτύπησε το κουδούνι.

Ο Ντάννυ Γουόλ, ο πεζοναύτης φρουρός που είχε βάρδια στο γραφείο υποδοχής, άνοιξε την πόρτα. Χαμήλωσε το βλέμμα του προς τη μικροκαμωμένη γυναίκα που στεκόταν μπροστά του. Η επισκέπτρια ήταν μεσήλικη, καλοβαλμένη, ακαθόριστης προέλευσης. Καθώς ο φρουρός ετοιμαζόταν να της πει ότι

η πρεσβεία ήταν κλειστή, η γυναίκα τού έδωσε το διαβατήριό της. Αυτός χλώμιασε. Κλείδωσε την πόρτα πίσω της και την οδήγησε σ' ένα μικρό παρακείμενο δωμάτιο. Έπειτα ο Γουόλ τηλεφώνησε στον Ρόμπερτ Ρέιλ, τον δεύτερο γραμματέα της πρεσβείας, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για τους εισερχόμενους – τους αποστάτες. Ο Ρέιλ έλειπε, αλλά μερικά λεπτά αργότερα ανταπέδωσε το τηλεφώνημα, και ο Γουόλ του ανέφερε τον μυστικό κωδικό που σήμαινε ότι στην πρεσβεία βρισκόταν ένας Σοβιετικός αποστάτης, το τελευταίο πράγμα που περίμενε να συμβεί ο Ρέιλ ένα ήσυχο απόγευμα Δευτέρας στην ινδική πρωτεύουσα.

Ο Ρέιλ έφτασε στην πρεσβεία στις 7:25, και του υπέδειξαν να κατευθυνθεί σε ένα δωμάτιο όπου μια καθιστή γυναίκα συνομιλούσε με τον πρόξενο Τζορτζ Χιούι. Μόλις ο Ρέιλ μπήκε στο δωμάτιο, η γυναίκα στράφηκε προς το μέρος του και σχεδόν η πρώτη κουβέντα που του είπε ήταν: «Μάλλον δε θα το πιστέψετε, αλλά είμαι η κόρη του Στάλιν».¹

Ο Ρέιλ κοίταξε τη μετρημένη, ελκυστική γυναίκα με τα χάλκινα μαλλιά και τα γαλανά μάτια, η οποία επίσης τον κοίταζε με σταθερό βλέμμα. Ο γραμματέας δεν τη φανταζόταν έτσι την κόρη του Στάλιν, όχι όμως ότι θα μπορούσε και να προσδιορίσει πώς τη φανταζόταν. Η επισκέπτρια του έδωσε το σοβιετικό διαβατήριό της. Αμέσως ο Ρέιλ κοίταξε το όνομα: Πολίτης Σβετλάνα Γιοσίφοβνα Αλιλούγεβα. Το Γιοσίφοβνα ήταν το σωστό πατρωνυμικό όνομα, καθώς σήμαινε «κόρη του Ιωσήφ».* Ο Ρέιλ απαρίθμησε τα πιθανά ενδεχόμενα. Η γυναίκα θα μπορούσε να είναι Σοβιετική κατάσκοπος· θα μπορούσε να είναι αντικατάσκοπος· θα μπορούσε να είναι τρελή. Ο Τζορτζ Χιούι ρώτησε αποβολωμένος: «Λέτε λοιπόν ότι ο πατέρας σας είναι ο Στάλιν; Ο Στάλιν;».²

Ο Ρέιλ, ως ο αξιωματικός που ήταν υπεύθυνος για τους αποστάτες από το σοβιετικό μπλοκ, είχε την ευθύνη να επαληθεύσει την ταυτότητά της. Της έθεσε μερικές ερωτήσεις και μετά πήγε στο κέντρο επικοινωνιών της πρεσβείας, από όπου τηλεγράφησε στην Ουάσινγκτον, ζητώντας να του αποσταλούν όλοι οι φάκελοι που αναφέρονταν στη Σβετλάνα Γιοσίφοβνα Αλιλούγεβα. Η απάντηση ήρθε μία ώρα αργότερα: «Κανένα στοιχείο». Τα Κεντρικά δε γνώριζαν απολύτως τίποτα γι' αυτήν – δεν υπήρχε κανένας σχετικός φάκελος, ούτε στη CIA ούτε στο FBI ούτε στο υπουργείο Εξωτερικών. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ δε γνώριζε καν ότι ο Στάλιν είχε κόρη.³

Ενώ περίμενε την απάντηση της Ουάσινγκτον, ο Ρέιλ ανέκρινε τη Σβετλάνα. Πώς είχε βρεθεί στην Ινδία; Η Σβετλάνα ισχυρίστηκε ότι είχε φύγει από την ΕΣΣΔ στις 19 Δεκεμβρίου με σκοπό να πραγματοποιήσει μια ιεροτελεστία. Η σοβιετική κυβέρνηση της είχε χορηγήσει ειδική άδεια να ταξιδέψει στην Ιν-

* Παραλλαγή του το Γιόσεφ. (Σ.τ.Μ.)

δία, για να μεταβεί στο Καλακανκάρ, της επαρχίας Ούταρ Πραντές, το χωριό του «συζύγου» της, του Μπρατζές Σινγκ, και να σκορπίσει τις στάχτες του στον Γάγγη, σύμφωνα με την ινδουιστική παράδοση. Πρόσθεσε με πικρία ότι, επειδή ο Σινγκ ήταν αλλοδαπός, ο Αλεξέι Κοσίγκιν, πρόεδρος του Συμβουλίου Υπουργών, είχε απορρίψει προσωπικά το αίτημά της να τον παντρευτεί, αλλά μετά τον θάνατο του Σινγκ της είχε επιτραπεί να μεταφέρει τις στάχτες του στην Ινδία. Στους τρεις μήνες της παραμονής της εκεί είχε ερωτευτεί τη χώρα και είχε ζητήσει από τις σοβιετικές αρχές να μείνει περισσότερο. Το αίτημά της είχε απορριφθεί. «Το Κρεμλίνο με θεωρεί κρατικό περιουσιακό στοιχείο» είπε με αγανάκτηση. «Είμαι η κόρη του Στάλιν!» Είπε επίσης στον Ρέιλ ότι μετά από σοβιετικές πιέσεις η ινδική κυβέρνηση είχε αρνηθεί να παρατείνει τη βίζα της. Είχε βαρεθεί πια να τη μεταχειρίζονται σαν «εθνικό κειμήλιο». Δεν επρόκειτο να επιστρέψει στην ΕΣΣΔ. Κοίταξε αποφασιστικά τον Ρέιλ και είπε ότι είχε έρθει στην αμερικανική πρεσβεία για να ζητήσει πολιτικό άσυλο από την αμερικανική κυβέρνηση.⁴

Μέχρι στιγμής ο Ρέιλ είχε συμπεράνει μόνο ότι αυτή η απόλυτα ήρεμη γυναίκα πίστευε τα όσα έλεγε. Αντιλήφθηκε αμέσως το πολιτικό διακύβευμα στην περίπτωση που η ιστορία της ήταν αληθινή. Αν ήταν πράγματι η κόρη του Στάλιν, τότε επρόκειτο για μια Σοβιετική γαλαζοαίματη. Η αποσκίρτησή της θα συνιστούσε ισχυρό ψυχολογικό πλήγμα κατά της σοβιετικής κυβέρνησης, η οποία θα κατέβαλλε κάθε δυνατή προσπάθεια για να την πάρει πίσω. Η αμερικανική πρεσβεία θα παρασυρόταν στη δίνη ενός πολιτικού κυκλώνα.⁵

Ο Ρέιλ παρέμενε καχύποπτος. Τη ρώτησε γιατί το όνομά της δεν ήταν Σταλίνα ή Τζουγκασβίλι, το επώνυμο του πατέρα της. Εκείνη του εξήγησε ότι το 1957 είχε αλλάξει το όνομά της από Σταλίνα σε Αλιλουέβα, το πατρικό όνομα της μητέρας της, της Ναντιέζντα, ασκώντας ένα δικαίωμα που είχε κάθε Σοβιετικός πολίτης.

Έπειτα ο Ρέιλ τη ρώτησε πού έμενε όσο βρισκόταν στην Ινδία. Εκείνη απάντησε «Στον ξενώνα της σοβιετικής πρεσβείας», δηλαδή σε απόσταση μόλις μερικών εκατοντάδων μέτρων. Και πώς είχε καταφέρει να ξεγλιστρήσει από τη σοβιετική πρεσβεία, περνώντας απαρατήρητη; «Έχουν μια τεράστια δεξίωση προς τιμήν μιας σοβιετικής στρατιωτικής αποστολής που επισκέπτεται τη χώρα, ενώ παράλληλα γιορτάζουν τη Διεθνή Ημέρα της Γυναίκας» απάντησε η Σβετλάνα. Έπειτα ο Ρέιλ τη ρώτησε σε πόσο χρόνο θα γινόταν αντιληπτή η απουσία της από τον ξενώνα. Ενδεχομένως σε τέσσερις ώρες, δεδομένου ότι όλοι θα ήταν μεθυσμένοι, του είπε εκείνη. Όμως επίσης την περίμεναν στο σπίτι του Τ.Ν. Κολ, του πρώην Ινδού πρεσβευτή στην ΕΣΣΔ. Η Σβετλάνα ξαφνικά πανικοβλήθηκε και πρόσθεσε: «Πρέπει να τηλεφωνήσω αμέσως στην κόρη του, την Πρίτι, για να την ενημερώσω ότι δε θα πάω».⁶

Ο Ρέιλ άδραξε την ευκαιρία να την υποβάλει σε μια μικρή δοκιμασία. «OK, να σας καλέσω τον αριθμό» της είπε. Αναζήτησε τον αριθμό, τον κάλεσε και της έδωσε το τηλέφωνο. Την άκουσε να εξηγεί στον Τ.Ν. Κολ και στην κόρη του ότι είχε πονοκέφαλο και ότι δε θα τους επισκεπτόταν για δείπνο. Τους αποχαιρέτησε στοργικά και τους δύο.⁷

Ύστερα η Σβετλάνα έδωσε στον Ρέιλ μια ταλαιπωρημένη δέσμη από φύλλα χαρτιού. Ήταν ένα χειρόγραφο στα ρωσικά, με τίτλο *Είκοσι επιστολές σε έναν φίλο* και με το όνομά της ως συγγραφέα. Εξήγησε ότι επρόκειτο για ένα αυτοβιογραφικό έργο για τα χρόνια που έζησε μεγαλώνοντας στο Κρεμλίνο. Ο πρεσβευτής Κολ, με τον οποίο η ίδια και ο Μπρατζές Σινγκ είχαν συνάψει φιλικές σχέσεις στη Μόσχα, είχε μεταφέρει με ασφάλεια το χειρόγραφο έξω από την ΕΣΣΔ τον Ιανουάριο του προηγούμενου έτους. Μόλις η Σβετλάνα έφτασε στο Νέο Δελχί, ο πρεσβευτής τής το επέστρεψε. Αυτό ήταν καταπληκτικό: Η κόρη του Στάλιν είχε γράψει βιβλίο. Τι αποκάλυπτε ενδεχομένως για τον πατέρα της; Ο Ρέιλ τη ρώτησε αν είχε την άδειά της να βγάλει ένα αντίγραφο του χειρογράφου, και η Σβετλάνα συμφώνησε.

Στη συνέχεια η Σβετλάνα, ακολουθώντας τις συμβουλές του Ρέιλ για την ορθή διατύπωση, συνέταξε μια επίσημη αίτηση για τη χορήγηση πολιτικού ασύλου από τις Ηνωμένες Πολιτείες και υπέγραψε το έγγραφο. Όταν ο Ρέιλ την προειδοποίησε ότι στην παρούσα φάση δεν μπορούσε να της υποσχεθεί ότι το αίτημά της θα γινόταν δεκτό, η Σβετλάνα επέδειξε την πολιτική της ευφυΐα. «Αν δεν μπορούν ή δε θέλουν να με βοηθήσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες, δεν πιστεύω ότι θα είναι πρόθυμη να το κάνει οποιαδήποτε άλλη χώρα που διατηρεί διπλωματική αντιπροσωπεία στην Ινδία» είπε. Ήταν αποφασισμένη να μην επιστρέψει στην ΕΣΣΔ, και η μόνη εναλλακτική της επιλογή θα ήταν να διηγηθεί την ιστορία της στον Τύπο, «με κάθε ειλικρίνεια και λεπτομέρεια», και να εναποθέσει τις ελπίδες της στην υποστήριξη της κοινής γνώμης της Ινδίας και των Ηνωμένων Πολιτειών.⁸ Μια άρνηση της αμερικανικής κυβέρνησης να προστατεύσει την κόρη του Στάλιν δε θα έκανε καλή εντύπωση στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Σβετλάνα γνώριζε από πολιτικούς χειρισμούς. Έπαιρνε μαθήματα μια ολόκληρη ζωή.

Ο Ρέιλ την οδήγησε σε ένα δωμάτιο στον δεύτερο όροφο, της πρόσφερε ένα φλιτζάνι τσάι και της πρότεινε να γράψει μια δήλωση – ένα σύντομο βιογραφικό και τους λόγους για τους οποίους αποσιροτούσε. Σε αυτό το σημείο ο Ρέιλ αποχώρησε και πάλι, λέγοντάς της ότι έπρεπε να λείψει για λίγο προκειμένου να συμβουλευτεί τους ανωτέρους του.

Ο Αμερικανός πρεσβευτής Τσέστερ Μπόουλς ήταν άρρωστος στο κρεβάτι εκείνο το βράδυ, οπότε ο Ρέιλ περπάτησε τη δεκάλεπτη διαδρομή μέχρι το σπίτι του, συνοδευόμενος από τον σταθμάρχη της CIA. Ο πρεσβευτής Μπόουλς

παραδέχτηκε αργότερα ότι δεν ήθελε να συναντήσει τη Σβετλάνα, από φόβο μήπως επρόκειτο απλώς για κάποια τρελή. Παρόντος και του ειδικού βοηθού του Μπόουλς, του Ρίτσαρντ Σελέστ, οι τέσσερις άντρες συζήτησαν για την κρίσιμη κατάσταση που είχε προκύψει. Ο Ρέιλ και οι ανώτεροί του συνειδητοποίησαν ότι δεν είχαν στη διάθεσή τους αρκετό χρόνο για να εξακριβώσουν την αλήθεια των λεγομένων της Σβετλάνα προτού οι Σοβιετικοί ανακαλύψουν ότι έλειπε. Ο Μπόουλς πίστευε ότι η Σοβιετική Ένωση ασκούσε τόσο μεγάλη επιρροή στην ινδική κυβέρνηση, στην οποία προμήθευε πολεμικό εξοπλισμό, ώστε, αν μαθευόταν ότι η Σβετλάνα βρισκόταν στην αμερικανική πρεσβεία, οι ινδικές αρχές θα απαιτούσαν την απέλασή της. Η πρεσβεία έπρεπε να τη μεταφέρει εκτός Ινδίας.

Στις 9:40 στάλθηκε άλλο ένα τηλεγράφημα στην Ουάσινγκτον, με πιο λεπτομερή αναφορά αυτή τη φορά,⁹ το οποίο επισήμαινε ότι η Σβετλάνα είχε ένα περιθώριο τεσσάρων ωρών προτού οι Σοβιετικοί αντιληφθούν την απουσία της από την πρεσβεία τους. Το μήνυμα κατέληγε ως εξής: «Αν δε λάβουμε αντίθετη σύσταση, θα προσπαθήσουμε να βάλουμε τη Σβετλάνα στην πτήση 751 της Qantas, με προορισμό τη Ρώμη, που αναχωρεί από το Δελχί στις 1945Zulu [1:15 π.μ. τοπική ώρα]». Έντεκα λεπτά αργότερα η Ουάσινγκτον επιβεβαίωσε τη λήψη του τηλεγραφήματος.¹⁰

Οι τέσσερις άντρες συζήτησαν τις επιλογές τους. Θα μπορούσαν να αρνηθούν να βοηθήσουν τη Σβετλάνα και να της πουν να επιστρέψει στην πρεσβεία της, όπου κατά πάσα πιθανότητα η απουσία της δεν είχε γίνει αντιληπτή. Όμως εκείνη τους είχε καταστήσει σαφές ότι θα έλεγε την ιστορία της στον διεθνή Τύπο. Θα μπορούσαν να τη φιλοξενήσουν στον Οίκο Ρούζβελτ* ή στα γραφεία, να ενημερώσουν τους Ινδούς ότι είχε ζητήσει άσυλο στις Ηνωμένες Πολιτείες και να περιμένουν μια δικαστική απόφαση. Το πρόβλημα με αυτή την επιλογή ήταν η πιθανότητα η ινδική κυβέρνηση να επιστρέψει με τη βία τη Σβετλάνα στους Σοβιετικούς. Η πρεσβεία θα μπορούσε να επιχειρήσει να τη βγάλει λαθραία από την Ινδία. Καμία από αυτές τις επιλογές δεν ήταν καλή.

Αποφασιστικό ρόλο έπαιξε το γεγονός ότι η Σβετλάνα είχε στην κατοχή της το σοβιετικό της διαβατήριο. Αυτό ήταν κάτι πρωτοφανές. Πάντοτε τα διαβατήρια των Σοβιετικών πολιτών που ταξίδευαν στο εξωτερικό τα κάτεσχαν σοβιετικές αρχές και τα έδιναν πίσω στους κατόχους τους μόνο κατά την επιβίβασή τους στην πτήση της επιστροφής στην πατρίδα. Νωρίτερα την ίδια μέρα ο Σοβιετικός πρεσβευτής στην Ινδία Ι.Α. Μπενεντίκτοφ είχε παραθέσει στη Σβετλάνα ένα αποχαιρετιστήριο γεύμα. Κατά τη διάρκεια του το κλίμα ήταν βαρύ. Ο πρεσβευτής ήταν πυρ και μανία μαζί της επειδή η Σβετλάνα είχε κα-

* Η κατοικία του Αμερικανού πρεσβευτή στο Νέο Δελχί. (Σ.τ.Μ.)

θυστερήσει την αναχώρησή της από την Ινδία πέρα από τον έναν μήνα που προέβλεπε η ρωσική βίζα, και τώρα η Μόσχα απαιτούσε την επιστροφή της. Με την καθυστέρησή της αυτή η Σβετλάνα έθετε σε κίνδυνο τη σταδιοδρομία του. Στις 8 Μαρτίου θα έπαιρνε την πτήση για τη Μόσχα, είτε το ήθελε είτε όχι. «Αν πρέπει λοιπόν να φύγω» του είχε πει η Σβετλάνα «πού είναι το διαβατήριό μου;». Ο Μπενεντίκτοφ είχε γυλίσει προς τον βοηθό του: «Δώσ' το της».¹¹ Στην περίπτωση αυτή η Σβετλάνα έδειξε ότι ήταν αληθινή κόρη του Στάλιν. Όταν ζητούσε κάτι, έπρεπε να το έχει. Ο Μπενεντίκτοφ είχε διαπράξει ένα τεράστιο σφάλμα, το οποίο έμελλε να πληρώσει. Από τη σκοπιά των Σοβιετικών, η Σβετλάνα ήταν το πιο σημαντικό πρόσωπο που είχε ποτέ εγκαταλείψει την ΕΣΣΔ.

Ανασηκωμένος στο κρεβάτι του, ο Τσέστερ Μπούουλς πήρε μιαν απόφαση. Αφού τα ινδικά χαρτιά της Σβετλάνα ήταν εντάξει, κι αφού επίσης είχε στην κατοχή της το διαβατήριό της, μπορούσε να βγει νόμιμα από τη χώρα. Έδωσε εντολή να σφραγιστεί το διαβατήριό της με μια τουριστική βίζα B-2 των ΗΠΑ. Αυτή θα χρειαζόταν ανανέωση μετά από έξι μήνες. Ο Μπούουλς ζήτησε από τον Μπομπ Ρέιλ να τη συνοδεύσει στο ταξίδι. Ο Ρέιλ συμφώνησε. Οι δύο άντρες επέστρεψαν στην πρεσβεία.¹²

Η ώρα ήταν 11:15. Καθώς ετοιμάζονταν να ξεκινήσουν για το αεροδρόμιο, ο Ρέιλ είπε στη Σβετλάνα: «Κατανοείτε πλήρως το τι πάτε να κάνετε; Διαλέγετε έναν δρόμο χωρίς επιστροφή». Της ζήτησε να το σκεφτεί προσεκτικά. Εκείνη απάντησε ότι το είχε ήδη σκεφτεί, από καιρό. Ο Ρέιλ της έδωσε 1.500 δολάρια από τα διαθέσιμα κεφάλαια της πρεσβείας για να τη διευκολύνει στη διαμονή της, τουλάχιστον το πρώτο διάστημα, στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Ο Ρέιλ τηλεφώνησε στη σύζυγό του, τη Ραμόνα, για να της ζητήσει να του ετοιμάσει αποσκευές για ένα ταξίδι αρκετών ημερών και να τον συναντήσει στο αεροδρόμιο Πάλαμ σε μία ώρα. Δεν της είπε πού θα πήγαινε. Ύστερα πήγε στα γραφεία της αεροπορικής εταιρείας Qantas και αγόρασε δύο ανοιχτά εισιτήρια πρώτης θέσης για τις Ηνωμένες Πολιτείες, με ενδιάμεση στάση στη Ρώμη. Σύντομα έφτασε στο αεροδρόμιο, όπου συνάντησε τους υπόλοιπους Αμερικανούς – τουλάχιστον δέκα άτομα από το προσωπικό της πρεσβείας περιφέρονταν στον σχετικά άδειο τερματικό σταθμό, αλλά μόνο δύο κάθονταν με τη Σβετλάνα.¹³

Η Σβετλάνα πέρασε εύκολα από το ινδικό τελωνείο και την υπηρεσία μετανάστευσης, και μέσα σε πέντε λεπτά, έχοντας έγκυρη ινδική βίζα εξόδου και τη βίζα επισκέπτη των ΗΠΑ, συνάντησε τον Ρέιλ στην αίθουσα αναχωρήσεων εξωτερικού. Ο Ρέιλ τη ρώτησε αν ήταν αγχωμένη, κι εκείνη του απάντησε «Καθόλου» και χαμογέλασε πλατιά. Η αντίδρασή της ταίριαζε με τον χαρακτήρα της. Η Σβετλάνα ήταν κατά βάθος τζογαδόρος. Σε όλη της τη ζωή

έπαιρνε άκρως σημαντικές αποφάσεις τελείως παρορμητικά και ύστερα βίω-
νε τις συνέπειες με σχεδόν ιλιγγιώδη ανεμελιά. Πάντοτε έλεγε ότι το αγαπη-
μένο της βιβλίο του Ντοστογιέφσκι ήταν ο *Παίκτης*.

Ο Ρέιλ από τη μεριά του, αν και έδειχνε φύχραιμος, αγωνιούσε. Ήταν πε-
πεισμένος ότι, μόλις οι Σοβιετικοί ανακάλυπταν τη φυγή της, θα ζητούσαν επί-
μονα την παράδοσή της. Αν την εντόπιζαν στο αεροδρόμιο, η ινδική αστυνο-
μία θα τη συλλάμβανε, χωρίς ο ίδιος να μπορεί να τους εμποδίσει. Πίστευε ότι
σε μια τέτοια περίπτωση οι επιπτώσεις για εκείνη θα ήταν βαριές. Επί Στά-
λιν συνηθίζονταν οι εκτελέσεις, αλλά ο πατέρας της είχε πεθάνει πριν από δε-
κατέσσερα χρόνια. Πάντως και η νυν σοβιετική κυβέρνηση ακολουθούσε σκλη-
ρή γραμμή απέναντι στους αποστάτες, και η φυλάκιση αποτελούσε πάντα ένα
ενδεχόμενο. Ο Ρέιλ πρέπει επίσης να είχε στο μυαλό του τις πρόσφατες δίκες
των συγγραφέων Αντρέι Σινιάφσκι και Γιούλι Ντάνιελ. Το 1966 είχαν τιμωρη-
θεί για τα «αντισοβιετικά» γραπτά τους με κάθειρξη σε στρατόπεδα κατανα-
γκαστικής εργασίας και εξακολουθούσαν να μαραζώνουν σε αυτά. Το Κρεμλί-
νο δε θα διακινδύνευε μια δημόσια δίκη της Σβετλάνα, αλλά μπορεί να την
εξαφάνιζαν, απομονώνοντάς τη στα άδυτα κάποιου ψυχιατρικού ιδρύματος.
Ίσως κι εκείνη ν' ανησυχούσε για ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Ο Σινιάφσκι ήταν
στενός φίλος της. Πάντως η Σβετλάνα ήταν βέβαιη ότι, αν τη συλλάμβαναν, δε
θα της επέτρεπαν ποτέ ξανά να βγει από τη Σοβιετική Ένωση.

Το αεροπλάνο της Qantas που θα εκτελούσε την πτήση για τη Ρώμη προ-
σγειώθηκε στην ώρα του, αλλά η ανακούφιση του Ρέιλ μετατράπηκε σύντομα
σε τρόμο, καθώς άκουσε μια ανακοίνωση ότι η αναχώρηση θα καθυστερούσε.
Το αεροσκάφος είχε παρουσιάσει κάποια μηχανικά προβλήματα. Οι δυο τους
κάθονταν στην αίθουσα των αναχωρήσεων περιμένοντας, ενώ τα λεπτά μετα-
τρέπονταν σε ώρες. Ο Ρέιλ κοίταξε τη Σβετλάνα. Πλέον ήταν κι εκείνη ανήσυ-
χη. Από την αγωνία του ο Ρέιλ σηκωνόταν τακτικά και έλεγχε τον πίνακα αφί-
ξεων. Ήξερε ότι η πτήση της Αεροφλότ από τη Μόσχα έφτανε στις 5:00 π.μ.
και ότι πάντοτε μια πολυμελής αντιπροσωπεία της σοβιετικής πρεσβείας ερ-
χόταν στο αεροδρόμιο για να χαιρετίσει τους διπλωματικούς ταχυδρόμους και
τους διάφορους επισήμους κατά την άφιξη ή την αναχώρησή τους. Μέλη του
προσωπικού της Αεροφλότ είχαν ήδη αρχίσει να ανοίγουν το κιόσκι τους. Τε-
λικά ανακοινώθηκε η πτήση για τη Ρώμη. Στις 2:45 π.μ. το αεροπλάνο της
Qantas με προορισμό τη Ρώμη βρισκόταν επιτέλους στον αέρα.

Εν τω μεταξύ είχε φτάσει στην αμερικανική πρεσβεία στο Νέο Δελχί ένα
τηλεγράφημα σχετικά με την αποστάτρια. Στην Ουάσινγκτον ο Ντόναλντ Τζέιμ-
σον, ο οποίος υπηρετούσε ως σύνδεσμος της CIA με το αμερικανικό υπουργείο
Εξωτερικών, είχε ενημερώσει για την κατάσταση τον αναπληρωτή υφυπουρ-
γό Εξωτερικών Φόου Κόλερ. Ο τελευταίος εξερράγη· κατάπληκτος, ο Τζέιμσον

τον άκουσε να του λέει: «Πείτε τους να πετάξουν αυτή τη γυναίκα έξω από την πρεσβεία. Να μην της παρασχεθεί η παραμικρή βοήθεια». Ο Κόλερ είχε υπηρετήσει πρόσφατα ως Αμερικανός πρεσβευτής στην ΕΣΣΔ και πίστευε ότι είχε επιτύχει, μέσα από προσωπικές προσπάθειες, μια βελτίωση των αμερικανοσοβιετικών σχέσεων. Δεν ήθελε η αποστασία της κόρης του Στάλιν να φέρει σύννεφα πάνω από τις διμερείς σχέσεις, πόσω μάλλον που συνέπιπτε με την πεντηκοστή επέτειο της Ρωσικής Επανάστασης. «Είναι πλέον πολύ αργά. Έφυγαν. Βρίσκονται καθ' οδόν προς τη Ρώμη» απάντησε η πρεσβεία στο τηλεγράφημα του Κόλερ.¹⁴

Το προσωπικό της πρεσβείας δεν έλεγξε αν η πτήση της Qantas είχε καθυστέρηση. Αν είχαν ανακαλύψει ότι η Σβετλάνα και ο Ρέιλ κάθονταν επί σχεδόν δύο ώρες στην αίθουσα αναμονής του αεροδρομίου και ότι θα μπορούσαν κάλλιστα να κληθούν να επιστρέψουν, η Σβετλάνα θα είχε μεταφερθεί πίσω στην πρεσβεία και θα την είχαν «πετάξει έξω». Ολόκληρη η μετέπειτα ζωή της θα εξελισσόταν εντελώς διαφορετικά. Όμως ανέκαθεν η Σβετλάνα έδειχνε να ίσταται επί ξυρού ακμής, με την τύχη ή τη μοίρα να την οδηγεί είτε στον έναν είτε στον άλλο δρόμο. Αυτή η ίδια έμελλε να δώσει στον εαυτό της την προσωυμία «Τσιγγάνα». Η κόρη του Στάλιν, ζώντας πάντοτε στη σκιά του ονόματος του πατέρα της, δε θα έβρισκε ποτέ ασφαλές μέρος για να προσγειωθεί.